

Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право
УДК 342.951

Світличний Олександр Петрович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного та господарського права
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Svitlychnyy Oleksandr

*Full Doctor in Law, Professor,
Professor of the Department of Civil and Commercial Law
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: 0000-0003-0485-3804*

Правило Олександр Іванович

*аспірант
Науково-дослідного інституту публічного права*

Pravylo Oleksandr

*Postgraduate of the
Scientific Research Institute of Public Law*

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРАВОВИЙ
МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ
ADMINISTRATIVE LIABILITY AS A LEGAL MECHANISM ENSURING
HEALTH CARE IN UKRAINE**

***Анотація.** Статтю присвячено розгляду проблем, пов'язаних із застосуванням адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я. Дослідження висвітлює, що в системі охорони здоров'я України значну частину займають норми*

адміністративного права. У статті підкреслено, що за відсутності законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність», висвітлено існуючі в юридичній літературі визначення цього поняття через призму його основних характеристик. Звертається увага на існуючі недоліки підвідомчості справ про адміністративні правопорушення, пропонуються шляхи їх усунення. Відтак авторами статті за ціль було поставлено розкриття особливостей діяльності органів виконавчої влади, судів, інших суб'єктів публічної влади, які відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення уповноважені розглядати справи за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я. У науковій роботі розглядається частина важливих аспектів ролі органів публічної влади при застосуванні заходів адміністративної відповідальності. Дослідження фокусується на правовому аналізі адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я, звертається увага на певних недоліках законодавчого регулювання відносин у сфері охорони здоров'я. Стаття сприяє розумінню ролі адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я, яка поряд із іншими видами юридичної відповідальності відіграє важливу роль у сфері охорони здоров'я громадян. Висновки роботи можуть бути використані в науковій правозастосовній діяльності уповноважених суб'єктів органів публічної влади щодо підвідомчості справ про адміністративні правопорушення та притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Мета. Метою дослідження є правовий аналіз адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є законодавче регулювання відносин у сфері охорони здоров'я України, праці вітчизняних

вчених правознавців, які у своїх працях досліджували питання адміністративних правопорушень та адміністративної відповідальності.

В процесі здійснення дослідження було використано сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання: діалектичний, комплексний, структурно-функціональний, формально-юридичний методи, методи правового прогнозування та документального аналізу.

Результати. Вивчено та проаналізовано недоліки підвідомчості справ про адміністративні правопорушення за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я, що містяться в КУпАП. З метою усунення виявлених недоліків пропонується внести відповідні зміни до КУпАП. Надано авторське визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я».

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях буде визначено інші проблеми адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я та перспективи їх вирішення, з метою удосконалення відносин щодо діяльності органів публічної влади у сфері охорони здоров'я України.

Ключові слова: охорона здоров'я, адміністративна відповідальність, органи влади, порушення ,законодавство, удосконалення.

Summary. The article is devoted to the consideration of problems related to the application of administrative responsibility for violations of legislation in the field of health care. The study highlights that in the health care system of Ukraine, a significant part is occupied by the norms of administrative law. The article emphasizes that in the absence of a legislative definition of the concept of "administrative responsibility", existing definitions of this concept in the legal literature are highlighted through the prism of its main characteristics. Attention is

drawn to the existing shortcomings of the sub-department of cases on administrative offenses, ways of their elimination are suggested. Therefore, the authors of the article set the goal of revealing the peculiarities of the activities of executive authorities, courts, and other public authorities, which, according to the provisions of the Code of Ukraine on administrative offenses, are authorized to consider cases for violations of legislation in the field of health care. The scientific work examines part of the important aspects of the role of public authorities in the application of measures of administrative responsibility. The study focuses on the legal analysis of administrative torts for violation of legislation in the field of health care, attention is drawn to certain shortcomings of the legislative regulation of relations in the field of health care. The article contributes to the understanding of the role of administrative responsibility for violations of legislation in the field of health care, which, along with other types of legal responsibility, plays an important role in the field of health care of citizens. The conclusions of the work can be used in the scientific law-enforcement activities of authorized subjects of public authorities regarding the sub-department of cases on administrative offenses and bringing a person to administrative responsibility.

Goal. The purpose of the study is a legal analysis of administrative offenses for violation of legislation in the field of health care.

Materials and methods. The materials of the study are the legislative regulation of relations in the sphere of health care of Ukraine, the work of domestic legal scholars, who in their works investigated the issue of administrative offenses and administrative responsibility.

In the process of carrying out the research, a set of general and special methods of scientific knowledge were used: dialectical, complex, structural-functional, formal-legal methods, methods of legal forecasting and documentary analysis.

The results. The shortcomings of the sub-department of cases on administrative offenses for violation of legislation in the field of health care, contained in the Code of Administrative Offenses, have been studied and analyzed. In order to eliminate the identified shortcomings, it is proposed to make appropriate changes to the Code of Administrative Offenses. The author's definition of the concept of «administrative responsibility for violation of legislation in the field of health care» is provided.

Prospects. In further scientific research, other problems of administrative offenses for violations of legislation in the field of health care and prospects for their solution will be determined, with the aim of improving relations with the activities of public authorities in the field of health care of Ukraine.

Key words: *health care, administrative responsibility, authorities, violation, legislation, improvement.*

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність. В системі охорони здоров'я значну частину охоронних норм займають норми адміністративного права. Це стосується перш за все норм, які регулюють відносини пов'язані із: порядком реалізації (відпуском) лікарських засобів; виробництвом, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів або психотропних речовин; професійною діяльністю медичних і фармацевтичних працівників; медичним оглядом (обстеженням); порядком взяття, переробкою, зберіганням, реалізацію, застосуванням донорської крові та (або) її компонентів і препаратів; порушення встановлених щодо заняття народною медициною (цілительством); повноваженням державних органів щодо видачі ліцензій; повноваженням посадових осіб, які розглядають справи про адміністративні правопорушення. Суперечливість між законодавчим

регулюванням розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері охорони здоров'я і реальною дійсністю потребують дослідження цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У юридичній науці питаннями дослідження адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я займалися, зокрема, Н. Волк [1], Г. Муляр [2], М. Співак [3], С. Стеценко [4], Х. Терешко [5] та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у дослідженні й аналізі адміністративних деліктів за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я, діяльності органів публічної влади яким підвідомчі справи про адміністративні правопорушення, а також розкриття основних викликів і проблем, що виникають у цьому контексті.

Виклад основного матеріалу. Варто наголосити, що законодавчу основу для прийняття актів, які регулюють питання адміністративної відповідальності, є Конституція України, тоді як основним джерелом норм, які встановлюють адміністративну відповідальність, є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). У ст. 9 КУпАП законодавець розкриває поняття адміністративного правопорушення (проступку), відповідно таким проступком визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [6]. Відсутність законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність» спонукає нас проаналізувати існуючі доктринальні підходи щодо визначення цієї дефініції. Зокрема, Г. Бондаренко визначав адміністративну відповідальність як форму реагування держави на правопорушення, яке виявляється в застосуванні повноважними державними органами, службовими

особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і порядку, встановлених законодавством; це обов'язок правопорушника звітувати за свою протиправну поведінку і зазнавати за неї несприятливих наслідків, передбачених санкцією правової норми [7, с. 84]. На думку С. Гончарука: «Адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленому законом порядку» [8, с. 19]. Н. Марфіна вважає, що адміністративна відповідальність – це самостійний вид юридичної відповідальності, що є формою правового регулювання з боку держави у вигляді державно-репресивних заходів (державного примусу) щодо осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, з метою їх покарання [9, с. 9].

В юридичній літературі ми можемо знайти й інші визначення поняття «адміністративна відповідальність», які мало в чому відрізняються, де автори розкривають це поняття через призму його основних характеристик.

Аналіз адміністративних правопорушень (деліктів) за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я, передбачених КУпАП, свідчить про те, що склади адміністративних деліктів за порушення відносин у сфері охорони здоров'я охоплюються статтями: 42, 42-1, 42-2, 42-4, 44, 44-1, 44-2, 44-3, 45, 45-1, 46, 46-1, 46-2 Глави 5 – «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення». Основним об'єктом правопорушень, передбачених нормами вказаних статей є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я населення. Також ми вважаємо, що до адміністративних правопорушень у сфері охорона здоров'я варто віднести

адміністративні делікти, передбачені ст. 156. «Порушення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння» Глави 12 КУпАП [6].

Об'єктом правопорушень, передбачених ст. 156 КУпАП, є суспільні відносини у сфері торгівлі пивом, іншими алкогольними та слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, а також у сфері охорони здоров'я громадян.

До адміністративних деліктів у сфері охорони здоров'я ми також відносимо правопорушення, передбачені Главою 13 КУпАП: ст. 175-1. «Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях». Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки і громадського порядку;

ст. 176. «Виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення». Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку та охорони здоров'я громадян; ст. 177. «Придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення». Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері громадського порядку та охорони здоров'я громадян; ст. 177-2. «Виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів». Об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я та встановлений порядок виготовлення, придбання, зберігання або реалізації фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів; ст. 180. «Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння». Об'єктом

правопорушення є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я та громадського порядку.

До адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений порядок управління у сфері охорони здоров'я відносимо, адміністративні проступки, передбачені нормами: ст. 188-2 «Ухилення від виконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів»; ст. 188-10. «Невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів»; ст. 188-11. «Невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків, а так само інших законних вимог посадових осіб органів державної санітарно-епідеміологічної служби».

Аналіз адміністративних деліктів у сфері охорони здоров'я свідчить, що справи про адміністративні правопорушення розглядає широке коло уповноважених суб'єктів публічного права. Так, справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 42, 42-1, 42-2, 42-4, 44, 44-1, 44-2, 44-3, 45, 45-1, 46, 46-1, 46-2, 156, ст. 175-1, 176, 177, 177-2, 180, 188-2, 188-10, 188-11, мають право розглядати:

Адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 45-46, 175-1, 180;

Адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 175-1(за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), ст. 180.

Виконавчі комітети (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 175-1 (за порушення, вчинені у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради);

Районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. ст. 42-1, 42-2, частинами третьою та четвертою ст. 42-4, частиною першою ст. 44, ст. 44-1, частиною першою ст. 44-3, ст. ст. 46-1, 46-2, частинами першою, третьою та четвертою ст. 156;

Органи Національної поліції розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою ст. 44, ст. 175-1 (за винятком порушень, вчинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), ст. ст. 176, 177, 180;

Органи державної санітарно-епідеміологічної служби розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням санітарних норм (ст. 42), частиною другою ст. 44-3, ст. 170 (коли вони є порушеннями санітарних норм), та ст. 188-11;

Органи Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства про захист прав громадян-споживачів, передбачені частиною другою ст. 156, ст. 188-2;

Органи Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства, передбачені ст. ст. 42-4, 44-2, 45-1, 188-10 [6].

З приводу діяльності органів державної санітарно-епідеміологічної служби, необхідно зазначити, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби» від 29.03.2017 р. №348, Державну санітарно-епідеміологічну службу ліквідовано, внаслідок чого на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, покладено завдання і функції з реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення та із здійснення контролю (нагляду) за дотриманням вимог санітарного законодавства [10]. В подальшому Указом Президента України від 20.06.2019 р. №419/2019 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» [11], визнано, що втратив чинність Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 400/2011, яким було затверджено Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу України.

В Главі 17 «Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення» КУпАП, міститься ст. 236 яка має назву: «Органи державної санітарно-епідеміологічної служби». Згідно частини другої ст. 236 КУпАП від імені органів державної санітарно-епідеміологічної служби розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення в межах територій та об'єктів нагляду, визначених законодавством, мають право: 1) головний державний санітарний лікар України та його заступники, головні державні санітарні лікарі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, головні державні санітарні лікарі водного, залізничного, повітряного транспорту, водних басейнів, залізниць та їх заступники, головні державні санітарні лікарі районів, міст, районів у містах, лінійних підрозділів та об'єктів водного, залізничного, повітряного транспорту, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту

державного кордону, Служби безпеки України, з'єднань, частин та підрозділів і їх заступники; 2) лікарі-гігієністи, лікарі-епідеміологи органів державної санітарно-епідеміологічної служби [6].

Зважаючи, що на сьогодні не існує системи органів, установ, закладів, частин і підрозділів підпорядкованих Державній санітарно-епідеміологічній службі, в зв'язку з її ліквідацією та втратою чинності Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», який визначав система державної санітарно-епідеміологічної служби України, та у зв'язку із прийняттям Закону України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. №2573-IX [12], який регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, зокрема, органи державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог санітарного законодавства у відповідній сфері, на цій підставі необхідно внести відповідні зміни до КУпАП.

Отже, в правозастосовній діяльності при розгляді справ про адміністративні правопорушення можуть виникнути проблемні щодо визначення повноважень органів виконавчої влади, установ та закладів санітарно-епідеміологічної служби, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення, що є найважливішим джерелом у справах про адміністративні правопорушення [13, с. 551].

З метою усунення проблемних питань, пропонуємо ст. 236 КУпАП викласти в такій редакції:

«Стаття 236. Органи виконавчої влади, установи та заклади санітарно-епідеміологічної служби».

Висновки. Таким чином, здійснений аналіз інституту адміністративної відповідальності вказує, що правопорушення законодавства у сфері охорони здоров'я охоплює широкий спектр адміністративних деліктів, що дає підстави констатувати, що об'єктом правопорушення є вся сукупність відносин у сфері охорони здоров'я, що завдають шкоду або створюють загрозу її заподіяння суспільним відносинам, які становлять об'єкт проступку, що охоплює порушення: санітарних норм (ст. 42); встановленого порядку проходження медичного огляду чи медичного обстеження (ст. 44-1); правил карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм (ст. 44-3); встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) її компонентів і препаратів (ст. 45-1); вимог режиму радіаційної безпеки (ст. 46-1); встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (ст. 46-2); пожежної безпеки та громадського порядку (ст. 175-1); громадського порядку (ст. 176); громадського порядку (ст. 177); порядку виготовлення, придбання, зберігання або реалізація фальсифікованих алкогольних напоїв або тютюнових виробів, а також виготовлення, придбання або зберігання з метою реалізації або використання за призначенням обладнання для вироблення фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів (ст. 177-2); громадського порядку (ст. 180).

Здійснене дослідження адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я в Україні, дає підстави надати авторське цього поняття.

Під адміністративною відповідальністю за порушення законодавства у сфері охорони здоров'я слід розуміти всю сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими

органами публічної влади адміністративних стягнень до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачений нормами адміністративного права.

Література

1. Волк Н.В., Світличний О. П. Адміністративно-правове регулювання фармацевтичної діяльності в Україні: шляхи вдосконалення: монографія. К.: НУБіП України, 2018. 185 с.

2. Муляр Г.В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я: монографія. К.: Вид-во «Людмила», 2020. 428 с.

3. Співак М.В. Правове регулювання адміністративної відповідальності у галузі охорони здоров'я населення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 16 с.

4. Стеценко С.Г. Адміністративне право України. Навч. посіб. К.: Атіка. 2007. 624 с.

5. Терешко Х. Правомірне розголошення медичної таємниці: деякі аспекти. *Право України*. 2020. № 43. С. 97-108.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

7. Бондаренко Г.П. Адміністративна відповідальність у СРСР. Львів, 1975. 176 с.

8. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. К., 1995. 78 с.

9. Марфіна Н. В. Адміністративна відповідальність за порушення лісового законодавства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2007. 22 с.

10. Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2017 р. №348. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2017-п#Text> (дата звернення: 01.09.2024).

11. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 р. №419/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419/2019#n28> (дата звернення: 01.09.2024).

12. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 26. Ст. 93.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін.; 2-ге вид. К.: «Правова єдність», 2008. 655 с.

References

1. Volk, N.V., Svitlychnyi, O.P. (2018). *Administrativno-pravove rehuliuвання farmatsevychnoi diialnosti v Ukraini: shliakhy vdoskonalennia: monohrafiia*. K.: NUBiP Ukrainy. 185 s. [in Ukrainian].

2. Muliar, H.V. (2020). *Administrativno-pravove zabezpechennia realizatsii prava na okhoronu zdorovia: monohrafiia*. K.: Vyd-vo «Liudmyla». 428 s. [in Ukrainian].

3. Spivak, M.V. (2010). *Pravove rehuliuвання administrativnoi vidpovidalnosti u haluzi okhorony zdorovia naselennia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk*. K. 16 s. [in Ukrainian].

4. Stetsenko, S.H. (2007). *Administrativne pravo Ukrainy. Navch. posib*. K.: Atika. 624 s. [in Ukrainian].

5. Tereshko, Kh. (2020). *Pravomirne rozgholoshennia medychnoi taiemnytsi:deiaci aspekty. Pravo Ukrainy*. № 43. S. 97-108 [in Ukrainian].

6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12. № 8073-X. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR*. 1984. № 51. St. 1122 [in Ukrainian].
7. Bondarenko, H.P. (1975) Administratyvna vidpovidalnist u SRSR. Lviv [in Ukrainian].
8. Honcharuk, S.T. (1995). Administratyvna vidpovidalnist za zakonodavstvom Ukrainy. K. 78 s. [in Ukrainian].
9. Marfina, N.V. (2007). Administratyvna vidpovidalnist za porushennia lisovoho zakonodavstva: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. K. 22 s. [in Ukrainian].
10. Deiaki pytannia Derzhavnoi sanitarno-epidemiolohichnoi sluzhby: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.03.2017 r. № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2017-p#Text> [in Ukrainian].
11. Pro vyznannia takymy, shcho vtratyly chynnist, deiakykh ukaziv Prezydenta Ukrainy: Ukaz Prezydent Ukrainy vid 20.06.2019 r. № 419/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419/2019#n28> [in Ukrainian].
12. Pro systemu hromadskoho zdorovia: Zakon Ukrainy vid 06.09.2022 r. № 2573-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2023. № 26. St. 93 [in Ukrainian]
13. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Naukovo-praktychnyi komentar (2008). R.A. Kaliuzhnyi, A.T. Komziuk, O.O. Pohribnyi ta in.; 2-he vyd. K.: «Pravova yednist». 655 s. [in Ukrainian].